

Aneta Kaczyńska

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Wydział Ekonomii, Katedra Finansów
Publicznych

aneta.kaczynska@ue.poznan.pl

ŹRÓDŁA DOCHODÓW BUDŻETU UNII EUROPEJSKIEJ – STAN OBECNY, SŁABOŚCI I PROPONOWANE ROZWIĄZANIA

Streszczenie: Od wielu lat w literaturze przedmiotu wskazywane są liczne słabości obecnie obowiązujących regulacji prawnych dotyczących źródeł dochodów budżetu Unii Europejskiej. Potrzeba przeprowadzenia reformy systemu dochodów tego budżetu jest zgłaszana już od początku XXI wieku, jednak z powodu dłuższego, niż pierwotnie zakładano procesu ratyfikacji traktatu z Lizbony i światowego kryzysu finansowego, rozwiązanie tego problemu jest ciągle odkładane w czasie. Artykuł ma na celu przedstawienie proponowanych nowych rozwiązań w zakresie dochodów budżetu UE, ze szczególnym uwzględnieniem koncepcji nowych zasobów własnych opartych na podatku od wartości dodanej (VAT). W celu sprawdzenia, czy dochody budżetu UE z nowych zasobów własnych opartych na VAT będą charakteryzowały się względną stabilnością, zbadano współzależność między dochodami z VAT a produktem krajowym brutto (PKB) poszczególnych państw członkowskich za pomocą współczynnika korelacji rang Spearmana. Okazało się, że zmienne te są silnie dodatnio ze sobą skorelowane. Z tego względu można sądzić, że dochody budżetu UE z nowych zasobów własnych opartych na VAT będą charakteryzowały się średnioterminową zmiennością, spowodowaną wahaniami cyklicznymi zarówno unijnej gospodarki, jak i gospodarek poszczególnych państw członkowskich. Stąd wysunięto wniosek, że zreformowany system dochodów budżetu UE powinien nadal obejmować zasoby własne oparte na dochodzie narodowym brutto (DNB), gdyż zasoby te umożliwiają w poszczególnych latach zrównoważenie dochodów i wydatków budżetu UE.

Słowa kluczowe: budżet Unii Europejskiej, reforma systemu dochodów Unii Europejskiej, nowe zasoby własne Unii Europejskiej.

Klasyfikacja JEL: F36, F38, H71, H87.

SOURCES OF REVENUE FOR THE EUROPEAN UNION BUDGET – CURRENT STATE, WEAKNESSES AND PROPOSED SOLUTIONS

Abstract: For many years numerous weaknesses have been suggested in the literature regarding the current legal regulations concerning the sources of revenue of the European Union budget. The need for reforming the revenue system of the EU budget has been indicated since the beginning of the 21st century; however, due to the longer than originally expected ratification process for the Lisbon Treaty and the global financial crisis, a solution to this problem is constantly being postponed. The aim of this article is to present the proposed new arrangements of this system, with particular emphasis on the concept of new own resources based on value added tax (VAT). In order to verify that the revenue of the EU budget from new own resources based on VAT will be characterized by relative stability, the correlation between VAT revenue and the gross domestic product (GDP) of the Member States was examined using Spearman's rank correlation coefficient. It turned out that these variables are strongly positively correlated. Therefore, it can be assumed that the revenue of the EU budget from new VAT-based own resources will be characterized by medium-term volatility caused by cyclical fluctuations of the EU economy and the national economies of the Member States. Hence, it is concluded that the reformed revenue system of the EU budget should continue to include the own resources based on gross national income (GNI), since these resources make it possible to balance the revenue and expenditure of the EU budget in each year.

Keywords: the European Union budget, reform of the European Union financing system, the new own resources of the European Union.

Wstęp

Problematyka źródeł dochodów budżetu Unii Europejskiej jest stosunkowo często podejmowana w literaturze przedmiotu. Światowy kryzys finansowy spowodował ożywienie dyskusji na temat reformy zasobów własnych UE.

Celem artykułu jest przedstawienie proponowanych rozwiązań w zakresie dochodów budżetu UE, ze szczególnym uwzględnieniem nowych zasobów własnych opartych na VAT. Scharakteryzowano w nim także słabości obecnie obowiązującego systemu dochodów tego budżetu.

Artykuł składa się z czterech części. W pierwszej przedstawiono obowiązujący system dochodów budżetu UE. W kolejnej skonkretyzowano słabości tego systemu i wskazano na potrzebę jego zreformowania już w najbliższej przyszłości. W trzeciej części zostały przedstawione proponowane

rozwiązania w zakresie dochodów budżetu UE. Z kolei ostatnia poświęcona jest koncepcji nowych zasobów własnych opartych na VAT. Zbadano w niej również współzależności pomiędzy wpływami z tytułu tego podatku a PKB poszczególnych państw członkowskich za pomocą współczynnika korelacji rang Spearmana.

1. Obecnie obowiązujące źródła dochodów budżetu Unii Europejskiej

Budżet ogólny UE uzyskuje dochody z czterech źródeł, które można podzielić na dwie kategorie: zasoby własne i pozostałe zasoby. Są to [Florea, Ganea i Selișteanu 2013, s. 175]:

- tradycyjne zasoby własne,
- zasoby własne z tytułu podatku od wartości dodanej (VAT),
- zasoby własne z tytułu dochodu narodowego brutto (DNB),
- pozostałe dochody.

Tradycyjne zasoby własne składają się z cel handlowych, cel rolnych i opłat cukrowych. Na artykuły przemysłowe importowane spoza UE nakładane są cła handlowe na podstawie Wspólnej Taryfy Celnej (TARIC) z 1968 roku. Z kolei pochodzące z państw trzecich produkty rolne podlegają ocenie w związku z prowadzoną od 1962 roku wspólną polityką rolną. Opłaty cukrowe są nakładane na produkcję cukru, izoglukozy i insuliny. [Czer-niewska-Rutkowska 2007, s. 24–25]. Należy jednak zaznaczyć, że do budżetu UE wpływa 75% łącznych uzyskanych dochodów z tradycyjnych zasobów własnych, gdyż pozostałe 25% zatrzymują państwa UE na pokrycie kosztów poboru [Decyzja Rady z 7 czerwca 2007].

Zasoby własne z tytułu podatku od wartości dodanej są uzależnione od ustalonej, statystycznej podstawy VAT, a także jednolitej stawki obowiązującej w całej UE. Procedura ustalania wysokości wpłat państw członkowskich z tytułu tego podatku jest uznawana za skomplikowaną i mało przejrzystą, mimo że VAT jest podatkiem o najwyższym stopniu zharmonizowania w całej UE. Obszarami problemowymi są: różnicowanie stawek¹ obowiązujących w poszczególnych państwach członkowskich, a także derogacje oraz czasowe odstępstwa od zasad ogólnych, których nie uwzględnia się przy obliczaniu

¹ W roku 2013 w UE obowiązywały stawki podstawowe VAT o dziesięciu różnych wartościach. Najniższa stawka wynosiła 15% w Luksemburgu, a najwyższa 27% na Węgrzech. Mediana dla wszystkich państw członkowskich wynosiła 21%, natomiast średnia 20,58% [na podstawie: European Commission 2013b].

wysokości wpłat tych państw z tytułu VAT do budżetu UE [Kawecka-Wyrzykowska 2008, s. 100–101].

Procedura obliczania wysokości tych wpłat uwzględniająca zapisy Decyzji Rady 2007/436/WE z 7 czerwca 2007 roku rozpoczyna się od ustalenia zharmonizowanej, statystycznej podstawy VAT. Uzyskuje się ją poprzez oszacowanie wartości wszystkich towarów i usług będących przedmiotem opodatkowania VAT zgodnie ze stawkami, jakie powinny obowiązywać według przepisów dotyczących harmonizacji tego podatku w krajach Wspólnoty. Podstawa ta nie może być jednak wyższa niż 50% dochodu narodowego brutto kraju – jest to tzw. capping. Tym samym do dalszych obliczeń jest stosowana statystyczna podstawa VAT albo 50% wartości DNB. Pozwala to na osłabienie regresywności podatku od wartości dodanej poprzez zmniejszenie ciężaru wpłat państw mniej zamożnych [Florea, Ganea i Selișteanu 2013, s. 177]. Właściwa podstawa jest mnożona przez jednolitą stawkę środka własnego z tytułu VAT, która wynosi 0,30%. Zgodnie z decyzją Rady, w latach 2007–2013 stosowana była stawka obniżona dla kilku krajów, a mianowicie: dla Austrii – 0,225%, dla Niemiec – 0,15%, dla Holandii oraz Szwecji – 0,10% [Decyzja Rady z 7 czerwca 2007]. Środek z tytułu VAT równy iloczynowi podstawy VAT i odpowiedniej dla danego państwa członkowskiego stawki jest przekazywany do budżetu UE.

Kolejne źródło dochodów budżetu UE stanowią wpłaty państw członkowskich kalkulowane z tytułu dochodu narodowego brutto. Umożliwiają one pokrycie w danym roku budżetowym różnicy pomiędzy środkami niezbędnymi na poniesienie wszystkich wydatków Wspólnoty oraz dochodami budżetu pochodzącymi z tradycyjnych środków własnych, środków własnych z tytułu VAT oraz tak zwanych pozostałych dochodów [European Commission 2013a, s. 30]. Źródło to można określić zatem jako rezydualne, dlatego wysokość tych wpłat jest określana co roku, w zależności od wydatków budżetu UE. W literaturze określa się je mianem czwartego źródła z tego względu, że jest to kategoria domykająca budżet [Alves i Cieślukowski 2006, s. 6; Małuszyńska i Sapała 2012, s. 112].

Algorytm kalkulowania wysokości wpłat poszczególnych państw członkowskich z tytułu DNB nie jest tak skomplikowany, jak w przypadku wpłat z tytułu VAT. W pierwszej kolejności od planowanych wydatków Wspólnoty należy odjąć planowane dochody z tradycyjnych zasobów własnych, VAT oraz pozostałych źródeł. Otrzymana kwota dzielona jest pomiędzy wszystkie państwa członkowskie w zależności od ich udziału w DNB całej UE [Czerwieńska-Rutkowska 2007, s. 26]. Innymi słowy, w danym roku wpłata danego państwa członkowskiego z tytułu DNB jest równa iloczynowi jego DNB i ujednoliconej stawki. Z kolei ujednolicona stawka DNB jest ilorazem

brakującej kwoty do zrównoważenia unijnego budżetu i sumy DNB państw członkowskich. Jest ona ustalana podczas corocznej procedury budżetowej [Cieślukowski 2013, s. 120–121].

Zgodnie z decyzją Rady z 7 czerwca 2007 roku w sprawie systemu zasobów własnych Wspólnot Europejskich łączna wartość zasobów własnych wpłacanych do budżetu UE nie może przekroczyć 1,24% DNB całej UE. Z kolei pułap środków finansowych na pokrycie zobowiązań jest ustanowiony na poziomie 1,31% DNB całej UE.

Ostatnią kategorią źródeł dochodów budżetu UE są tak zwane pozostałe dochody. Są to między innymi: podatek od wynagrodzeń i składki na ubezpieczenia społeczne pracowników pełniących funkcje w instytucjach UE, odsetki od zaległości oraz grzywny, dochody z tytułu wspólnotowych operacji pożyczkowych, inne dochody różne [European Parliament 2013, s. 48–118]. Pozostałe dochody stanowią zaledwie około 2–6% łącznych dochodów budżetu UE i nie są uznawane za środki własne, w przeciwieństwie do reszty kategorii dochodów.

Poza wymienionymi czterema kategoriami dochodów Wspólnoty, należy się również odnieść do wprowadzonego w 1984 r. rabatu brytyjskiego. Przyjmuje on postać redukcji dokonywanych przez Wielką Brytanię wpłat z tytułu VAT i DNB. W tym celu w pierwszej kolejności należy ustalić procentowy udział tego państwa w zharmonizowanej podstawie VAT dla Wspólnoty, od którego odejmuje się procentowy udział Wielkiej Brytanii w łącznej sumie wydatków alokowanych². Powstałą różnicę należy przemnożyć przez współczynnik wynoszący 0,66 oraz przez łączne wydatki alokowane. Konsekwencje udzielonego Wielkiej Brytanii rabatu³ ponoszą pozostałe państwa członkowskie, które dokonują dodatkowych wpłat proporcjonalnie do udziału w DNB UE. Swoisty rabat od rabatu brytyjskiego przysługuje jednak czterem państwom: Austrii, Holandii, Niemcom i Szwecji, które wpłacają tylko 25% przypadających na nie środków finansowania rabatu brytyjskiego [Skiba 2010, s. 109–110].

Należy również zaznaczyć, że w przypadku niewykorzystania w danym roku budżetowym wszystkich dochodów na pokrycie łącznych wydatków budżetu UE, powstała nadwyżkę przenosi się na następny rok budżetowy [Decyzja Rady z 7 czerwca 2007].

² Wydatki alokowane oznaczają wydatki nieuwzględniające środków przeznaczanych na akcesję państw do Unii Europejskiej [Kawecka-Wyrzykowska 2008, s. 103].

³ W 2012 roku rabat dla Wielkiej Brytanii wyniósł 3,803 mld euro, co stanowiło wówczas 2,7% łącznych dochodów budżetu ogólnego UE oraz 23,5% łącznej kwoty wpłacanej do tego budżetu przez Wielką Brytanię [na podstawie: European Commission 2013a, s. 106–107].

2. Słabości obowiązującego systemu dochodów budżetu Unii Europejskiej

Na konieczność zreformowania systemu dochodów budżetu UE wskazano już w 2004 roku w raporcie Komisji Europejskiej dotyczącym systemu zasobów własnych [European Commission 2004a]. Przedstawiono w nim ocenę istniejącego systemu przez pryzmat kilku kryteriów. Komisja oceniła go pozytywnie w kontekście wystarczalności i stabilności dochodów. Stwierdziła jednak, że nie spełnia on postulatu przejrzystości i prostoty obliczania wpłat, a także nie zapewnia efektywnej alokacji unijnych zasobów finansowych. Nadmiernie skomplikowaną i nieprzejrzystą procedurę ustalania wysokości wpłat poszczególnych państw członkowskich do budżetu UE są w stanie w pełni zrozumieć jedynie specjaliści. Źródła finansowania Wspólnoty nie są natomiast jasne i proste dla jej obywateli. Powinni być oni zdolni do ustalania, kto i w jaki sposób w rzeczywistości ponosi koszty finansowania UE [European Commission 2011a, s. 1]. Niejasne i nieprzejrzyste są przede wszystkim transfery środków pieniężnych z budżetów krajowych do budżetu UE w formie wpłat z tytułu VAT oraz DNB. Wpłaty te nie zasługują zatem w pełni na miano zasobów własnych UE, pomimo że stanowią ponad 80% unijnego budżetu. Wpłaty na rzecz unijnego budżetu są powszechnie traktowane jako wydatki krajowe, co z kolei sprzyja negatywnemu zjawisku dążenia do ich zmniejszenia. W wyniku kryzysu gospodarczego wiele państw członkowskich do dnia dzisiejszego zmagają się z poważnym deficytem budżetowym, którego obniżenie wymaga odpowiedniego zmniejszenia wydatków budżetowych. Stanowi to zatem przesłankę potwierdzającą zasadność oparcia budżetu UE na prawdziwych zasobach własnych i tym samym uniezależnienia tego budżetu od bezpośrednich wpłat państw członkowskich [Haug, Lamassoure i Verhofstadt 2011, s. 2].

Na nieprzejrzystość systemu wpływa także sposób obliczania wpłat z tytułu VAT. Są one określane od statystycznej podstawy, z tego względu że jedynie w ten sposób można było uniezależnić ich wysokość od różnic występujących w krajowych przepisach dotyczących podatku od wartości dodanej. Podstawa VAT reprezentuje jednak jedynie szacunkową wartość towarów i usług podlegających opodatkowaniu, a nie ich wartość rzeczywistą [Kawecka-Wyrzykowska 2008, s. 101]. W przypadku wpłat z tytułu VAT krytykowane jest również stosowanie tzw. cappingu, który wprowadzono w celu zmniejszenia regresywności podatku od wartości dodanej. Korzystają jednak z niego także dwa bardzo zamożne państwa członkowskie: Luksemburg i Wielka Brytania, co pozwala im zredukować wpłatę do budżetu UE z tytułu VAT [European Commission 2011c, s. 15].

Rabat brytyjski stanowi kolejne źródło problemów wiążących się zarówno z przerzucaniem części ciężaru finansowania UE z Wielkiej Brytanii na pozostałe kraje członkowskie, jak i skomplikowanym sposobem kalkulacji. Przejrzystość tego rozwiązania jest ponadto zaburzona poprzez udzielenie czterem państwom (Austrii, Holandii, Niemcom i Szwecji) swoistego rabatu od rabatu brytyjskiego, który pozwala tym państwom na odpowiednie zmniejszenie wpłaty do budżetu UE na sfinansowanie rabatu dla Wielkiej Brytanii. Państwo to nie jest skłonne do rozmów na temat zniesienia rabatu dopóki w mocy prawnej są bezpośrednio dokonywane płatności państw członkowskich na rzecz budżetu UE [Richter 2013, s. 3; Berghuber i Schratzenstaller 2007, s. 36, 42].

Bez wątpienia obecne źródła dochodów budżetu UE umożliwiają posługiwanie się przez państwa członkowskie logiką słusznego zwrotu (*juste retour*). Rozpatrywanie przez te państwa środków wpłacanych do budżetu UE według kryterium sprawiedliwości negatywnie wpływa na podejmowane decyzje o wydatkach tego budżetu [Małuszyńska i Sapała 2012, s. 114]. Płatnicy netto, czyli państwa, które do budżetu UE wpłacają więcej środków niż z niego otrzymują, nalegają na ograniczanie jego wielkości. Sprzyja to również narastaniu tendencji do optowania poszczególnych państw za tym rodzajem wydatków, którego są największym beneficjentem. Sytuacja taka prowadzi do wzrostu korzyści osiąganych przez dane państwo członkowskie, a nie przez UE jako całość [Schratenstaller 2013, s. 308]. Można dodatkowo wywnioskować, że z perspektywy równości biedniejsze kraje nie korzystają w pełni z polityki spójności, gdyż muszą wpłacać większe środki do budżetu UE w celu sfinansowania różnych korekt zmniejszających obciążenie krajów bogatszych.

3. Proponowane nowe źródła dochodów budżetu Unii Europejskiej

Znając słabości obecnego systemu dochodów budżetu UE, od wielu lat zgłaszane były propozycje przeprowadzenia reformy systemu zasobów własnych w formie raportów Komisji Europejskiej. W 1998 roku Komisja przedstawiła osiem potencjalnych źródeł środków własnych budżetu UE: podatek od energii, zmodyfikowany podatek od wartości dodanej, akcyza na wyroby tytoniowe, alkohol oraz oleje mineralne, podatek od osób prawnych, podatek od usług transportowych i telekomunikacyjnych, podatek od odsetek oraz podatek od zysków Europejskiego Banku Centralnego z tytułu renty emisyjnej [European Commission 1998, s. 48]. W kolejnym raporcie [European

Commission 2004b, s. 8–9] rozważono trzy warianty źródeł dochodów budżetu UE:

- utrzymanie istniejących rozwiązań;
- wprowadzenie systemu obejmującego jedynie wpłaty z tytułu DNB;
- wdrożenie systemu finansowania, którego podstawę stanowiłyby fiskalne zasoby własne.

Zachowanie obecnego systemu było rozważane wyłącznie z tego względu, że zapewnia on płynność finansowania budżetu UE. Jest to jednak system nieprzejrzysty i niezrozumiały dla obywateli, z którego wynika wiele problemów wskazanych już w poprzedniej części niniejszego artykułu.

System dochodów budżetu UE obejmujący jedynie wpłaty z tytułu DNB jest łatwy do wdrożenia oraz zrozumienia. Wpłaty byłyby w tym przypadku kalkulowane według kryterium zamożności poszczególnych państw członkowskich, a nie na podstawie udziału ich DNB w DNB całej Unii Europejskiej. System ten nie może być jednak przyjęty przez Wspólnotę, ponieważ nie byłaby ona wówczas reprezentowana przez swoich obywateli, a wyłącznie poprzez państwa członkowskie, co jest sprzeczne z Traktatem o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

Za najbardziej rozsądne rozwiązanie uznano wdrożenie unijnych podatków, dzięki którym budżet UE zyskałby autonomię finansową poprzez bezpośrednie powiązanie z obywatelami. Zastąpienie wpłat z budżetów krajowych unijnymi podatkami pozwoliłoby na zwiększenie przejrzystości całego systemu dochodów budżetu UE oraz chociaż częściowo wyeliminowałoby problem *juste retour*. Obywatele mieliby wówczas możliwość pełnego zrozumienia źródeł finansowania UE. Jednak, jak wskazano w raporcie [European Commission 2004b, s. 9–10], pokrywanie unijnych wydatków wyłącznie z unijnych podatków znacząco utrudniłoby utrzymywanie równowagi budżetu UE. Należałoby wówczas na bieżąco korygować wysokość wydatków lub stawek podatkowych, co wiązałoby się z komplikacjami administracyjnymi i byłoby źle postrzegane przez obywateli. Problem ten można byłoby rozwiązać poprzez pozostawienie ograniczonych środków własnych opartych na DNB, będących zasobem uzupełniającym.

Wprowadzenie unijnych podatków wiązałoby się także z rezygnacją z dotychczasowego zasobu w postaci wpłat z tytułu VAT. Dodatkowe środki pochodziłyby z wpłat z tytułu DNB i tradycyjnych zasobów własnych. W raporcie Komisji wskazano na trzy potencjalne podatki, które mogłyby stanowić nowe źródła dochodów budżetu UE: podatek od zużycia energii, podatek od dochodów przedsiębiorstw i unijny VAT [European Commission 2004b, s. 12].

W zakresie podatku od zużycia energii zaproponowano dwa rozwiązania – stworzenie podatku od paliw, takich jak węgiel, gaz, olej, lub wdrożenie

unijnego podatku od paliwa zużywanego w transporcie drogowym. Niezależnie od wybranej opcji, byłby on płacony przez ostatecznych konsumentów za pośrednictwem dostawców energii, dzięki czemu można byłoby stworzyć bezpośrednie więzi pomiędzy mieszkańcami Unii Europejskiej a budżetem UE [Afonso i Alves 2009, s. 181].

Podatek od dochodów przedsiębiorstw mógłby stanowić dobre rozwiązanie w zakresie przejrzystości – wyodrębnienie stawki unijnej i krajowej umożliwiłoby proste przekazywanie środków należnych budżetowi UE. Ponadto opodatkowanie przedsiębiorstw byłoby uzasadnione tym, że są to podmioty, które w największym stopniu korzystają ze wspólnego rynku. W związku z powyższym, powinny być zobowiązane do bezpośredniego udziału w finansowaniu UE [Richter 2010, s. 10]. W literaturze przedmiotu wskazuje się jednak, że podatek ten charakteryzuje się wysoką podatnością na fluktuacje gospodarcze, co w efekcie mogłoby zagrozić stabilności wpływów budżetu UE z tego źródła [Haug, Lamassoure i Verhofstadt 2011, s. 40–41]. Zaproponowane rozwiązania dotyczące unijnego VAT stanowią przedmiot rozważań następnej części niniejszego artykułu.

W perspektywie finansowej 2007–2013 nie udało się wdrożyć żadnych proponowanych zmian w zakresie systemu zasobów własnych UE. Trwały jednak prace, których efektem jest pakiet dokumentów opublikowanych w 2011 roku. Komisja Europejska zaproponowała w szczególności [European Commission 2011a, s. 4–6]:

- uproszczenie wpłat członkowskich poprzez zlikwidowanie zasobów własnych opartych na statystycznej podstawie VAT,
- wprowadzenie nowej kategorii zasobów własnych – w postaci podatku od transakcji finansowych oraz nowej kategorii zasobów opartych na VAT,
- zreformowanie mechanizmów korekt.

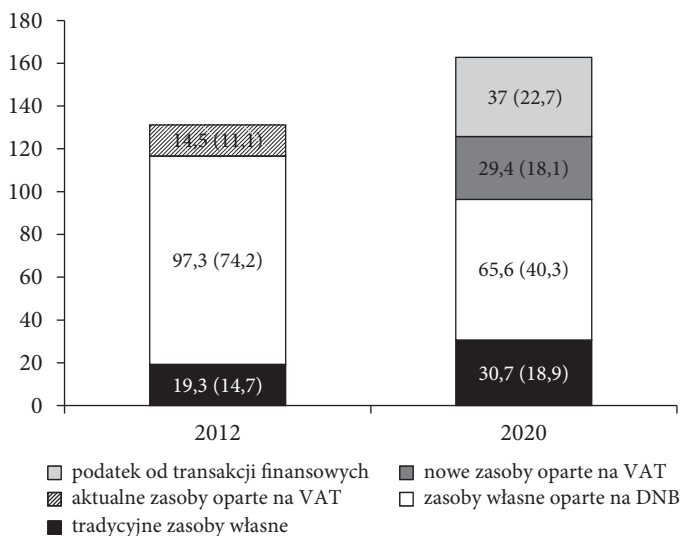
Zniesienie zasobów własnych opartych na VAT w obecnej, statystycznej formie miałyby nastąpić w określonym dniu. Stopniowe wycofywanie tego źródła dochodów z budżetu UE wiązałyby się bowiem z dodatkowymi utrudnieniami administracyjnymi. Komisja we wniosku w sprawie systemu zasobów własnych Unii Europejskiej [European Commission 2011a, s. 4] zaproponowała, aby dniem tym był 31 grudnia 2013 roku. Był to bowiem ostatni dzień perspektywy finansowej lat 2007–2013. Ponadto data ta pozwalała uniknąć konieczności obliczania wysokości zasobów własnych dla części danego roku.

Wprowadzenie podatku od transakcji finansowych jako typowego zasobu własnego UE jest uzasadniane między innymi negatywnym wpływem kryzysu finansowego na realną gospodarkę państw członkowskich w latach 2008 i 2009, a także na ich krajowe budżety. Do jego wywołania w znaczącym stopniu przyczynił się sektor finansowy, natomiast koszty kryzysu zostały

poniesione w głównej mierze przez obywateli oraz rządy krajów Wspólnoty. Ponadto sektor ten podlega zaniżonemu opodatkowaniu, głównie ze względu na zwolnienie większości usług finansowych z podatku od wartości dodanej. Dlatego postuluje się, aby instytucje finansowe w większym stopniu pokrywały koszty kryzysu finansowego [Haug, Lamassoure i Verhofstadt 2011, s. 47]. Podatek od transakcji finansowych nakładany byłby na transakcje instrumentami finansowymi zawierane między instytucjami finansowymi w przypadku, gdy przynajmniej jedna ze stron tych transakcji ma siedzibę na terytorium Unii Europejskiej. Wstępnie ustalono, że w przypadku instrumentów pochodnych stawka wynosiłaby 0,01%, natomiast w odniesieniu do pozostałych instrumentów finansowych – 0,1%. Argumentuje się, że podatek ten przyczyni się do zmniejszenia liczby zawieranych transakcji spekulacyjnych, a także do stworzenia poczucia odpowiedzialności instytucji finansowych za kryzys [Małuszyńska i Sapała 2012, s. 117–119].

Zaproponowane rozwiązania dotyczące unijnego VAT stanowią przedmiot rozważań następnej części niniejszego artykułu.

Z raportu Komisji Europejskiej wynika, że dochody budżetu UE, oprócz nowych zasobów własnych z podatku od transakcji finansowych i nowych zasobów opartych na VAT, składałyby się z dotychczasowych tradycyjnych zasobów własnych oraz zasobów opartych na DNB [European Commission 2011a, s. 5]. Zmianę źródeł dochodów budżetu UE prezentuje rysunek 1.

Rysunek 1. Dochody budżetu UE w latach 2012 oraz 2020 (w mld euro i w %)

Źródło: Na podstawie [European Commission 2011a, s. 5]

Z projekcji sporządzonej przez Komisję Europejską wynika, że łączne dochody budżetu UE wzrosłyby z 131,1 mld euro w 2012 roku do 162,7 mld euro w 2020 roku, a więc o prawie 25%. Wpływy z podatku od transakcji finansowych wraz z nowymi zasobami opartymi na VAT miałyby stanowić około 40% dochodów ogółem tego budżetu. Dzięki nowym zasobom fiskalnym, łączącym w bezpośredni sposób Europejczyków z budżetem unijnym, obniżeniu uległyby wpłaty państw członkowskich z tytułu DNB. W mocy prawnej pozostałyby również tradycyjne zasoby własne.

Mechanizmy związane z korektami wpłat poszczególnych państw członkowskich do budżetu UE miałyby zostać zastąpione systemem kwot ryczałtowych, uwzględniających ich zamożność. Nowy system powinien cechować się przejrzystością oraz prostotą zrozumienia. Komisja proponowała, aby zmian w tym zakresie dokonano przed 1 stycznia 2014 roku [European Commission 2011d, s. 7], czego jednak nie udało się dokonać.

Oprócz przedstawionych propozycji modyfikacji źródeł dochodów budżetu UE należy również wymienić projekt obniżenia kosztów poboru tradycyjnych zasobów własnych z obecnych 25% do 20%, którego urzeczywistnienie spowodowałoby, że do budżetu UE wpływałoby 80% wpływów z ceł handlowych i rolnych oraz opłat cukrowych. Ponadto pułap zasobów własnych dla środków na płatności miałby zostać obniżony do 1,23% DNB UE, natomiast dla środków na zobowiązania do 1,29% DNB UE [Parlament Europejski 2014a, s. 10].

Opracowania stworzone w 2011 roku przez Komisję Europejską uzyskały poparcie Parlamentu Europejskiego. Do chwili obecnej nie udało się jednak wdrożyć zaproponowanych zmian. Parlament wyraził w przedmiotowej sprawie niezadowolenie z niezdolności Rady do przeprowadzenia reformy zasobów własnych UE. W celu przyspieszenia prac, w listopadzie 2013 roku podjęto decyzję o utworzeniu grupy wysokiego szczebla ds. zasobów własnych [Parlament Europejski 2014b, s. 4]. Powołanie grupy nastąpiło 25 lutego 2014 roku. W jej skład wchodzi przedstawiciele Parlamentu Europejskiego, Rady oraz Komisji, natomiast przewodniczącym został Mario Monti. Celem tej grupy jest opracowanie do końca 2014 roku raportu oceniającego wady obecnego systemu finansowania UE, którego ostateczne wyniki mają być przedmiotem konferencji w 2016 roku [Grupa wysokiego szczebla pracuje nad przyszłym finansowaniem UE 2014].

4. Koncepcja nowego zasobu własnego Unii Europejskiej opartego na VAT

Już w 2004 roku unijny VAT został uznany przez Komisję jako jedno z najlepszych rozwiązań w zakresie dochodów budżetu UE. Był on w następnych latach przedmiotem dalszych rozważań i prac. Ich efektem jest opracowany

w 2011 roku pakiet składający się z trzech dokumentów: wniosku w sprawie rozporządzenia Rady w sprawie metod i procedury udostępniania zasobów własnych opartych na VAT, wniosku w sprawie rozporządzenia Rady dotyczącego rozwiązań w zakresie udostępniania budżetowi UE nowych zasobów własnych opartych na podatku od transakcji finansowych oraz wniosku o przekształcenie istniejącego rozporządzenia Rady w sprawie udostępniania tradycyjnych zasobów własnych i zasobów własnych opartych na DNB⁴.

Głównymi argumentami Komisji za wdrożeniem nowego unijnego VAT jest jego jasność i przejrzystość dla Europejczyków oraz stabilność wpływów budżetu UE z tego podatku. Ponadto podatek od wartości dodanej jest powszechnie obowiązującym podatkiem we wszystkich systemach podatkowych państw członkowskich [European Commission 2011c, s. 36].

Koncepcja nowego środka własnego z tytułu podatku od wartości dodanej zakłada, że obowiązująca w danym państwie członkowskim stawka tego podatku będzie stanowiła sumę stawki krajowej i stawki unijnej. Wysokość stawki krajowej mają ustalać same państwa UE, a stawkę unijną będzie określać Rada. VAT będzie pobierany przez rządy państw Wspólnoty, jednak będą one zobligowane do przekazania części unijnej VAT do budżetu UE [European Commission 2011b, s. 87]. Stawka unijna ma wynosić 1 lub 2%, a część unijna VAT ma być określana od tej samej podstawy opodatkowania co część krajowa [Kawecka-Wyrzykowska 2008, s. 110–111]. Tak skonstruowany VAT będzie wymagał wykazywania na fakturach i rachunkach dwóch stawek tego podatku [Haug, Lamassoure i Verhofstadt 2011, s. 43], co będzie wiązało się z koniecznością prowadzenia przez podatników oraz państwowe administracje podatkowe dwóch odrębnych ewidencji – dla krajowego i unijnego VAT. Urzeczywistnienie koncepcji nowego VAT UE będzie wymagało stworzenia regulacji określających zakres przedmiotowy i podmiotowy opodatkowania oraz zwolnień od nowego unijnego podatku, obowiązki podatników, rolę krajowych organów podatkowych i wielu innych kwestii w celu zapewnienia właściwego poboru i kontroli nowych zasobów własnych opartych na VAT. Podwójny system VAT wiąże się zatem z koniecznością ponoszenia dodatkowych kosztów przez podatników [European Commission 2011c, s. 36–37] związanych między innymi z zakupem i wdrożeniem dodatkowych systemów dla kas fiskalnych, prowadzeniem odrębnych dokumentacji i ze sprawozdawczością dotyczącą unijnej części tego podatku.

Z myślą o ułatwieniu wdrożenia nowego środka własnego z tytułu VAT, Komisja Europejska zaproponowała uproszczenie nowego VAT UE umożliwiające ograniczenie negatywnego wpływu tego podatku na przedsiębiorców

⁴ Porównaj wykaz dokumentów zawartych w: [Financial Framework].

i organy podatkowe. Metoda obliczania nowych zasobów własnych opartych na VAT została przedstawiona w zmienionym wniosku do rozporządzenia Rady w sprawie metod i procedury udostępniania zasobów własnych opartych na VAT⁵.

Pierwszym etapem ustalenia zasobów własnych opartych na VAT jest określenie przez dany kraj członkowski wysokości dochodów z podatku od wartości dodanej w miesiącu uprzednim. Kwotę tę, po skorygowaniu o wpływy poboczne oraz wykluczenia⁶, należy pomnożyć przez wyrażony procentowo unijny średni udział dostaw podlegających opodatkowaniu w łącznej wartości dostaw. Dostawy podlegające opodatkowaniu należy rozumieć jako dostawy towarów i usług, wewnątrzwspólnotowe nabycie towarów i import towarów podlegające opodatkowaniu stawką podstawową VAT. Następnie uzyskany rezultat podlega przemnożeniu przez odwrotność stawki podstawowej VAT obowiązującej w danym państwie członkowskim. W ten sposób określa się wartość netto towarów i usług podlegających opodatkowaniu stawką podstawową w danym kraju. Wysokość wpłaty środka własnego z tytułu VAT jest iloczynem wartości netto i stawki unijnej tego podatku, która ma być określona w rozporządzeniu [Komisja Europejska 2011b, s. 12–13], a która miałyby wynosić 1,0%, według zmienionego wniosku do rozporządzenia Rady określającego środki wykonawcze dotyczące systemu zasobów własnych Unii Europejskiej [Komisja Europejska 2011a, s. 5–6].

Z powyższego wynika, że głównym parametrem pozwalającym określić wysokość wpłaty środka własnego z tytułu VAT jest unijny średni udział dostaw podlegających opodatkowaniu w łącznej wartości dostaw⁷, który ma być ustalany przez Komisję Europejską na okres trwania danej wieloletniej perspektywy finansowej i stosowany przez każde państwo członkowskie [Komisja Europejska 2011b, s. 6]. Zwiększenie wpływów ze środka własnego z tytułu VAT będzie zatem wymagało rozszerzenia zakresu opodatkowania stawką podstawową i ograniczania obrotu netto opodatkowanego stawką obniżoną i stawką zerową [European Commission 2011c, s. 37].

⁵ W artykule pomija się kwestie techniczne oraz administracyjne związane z okresami obliczeniowymi, zasadami księgowania i dokonywaniem korekt księgowych, sprawozdawczością, odsetkami od opóźnień oraz przechowywaniem dokumentów związane z nowym zasobem własnym opartym na VAT.

⁶ Korekty obejmują między innymi kwoty pochodzące z kar nałożonych na podatników, którzy nie wywiązali się z któregośkolwiek obowiązku dotyczącego tego podatku oraz kwoty stanowiące dochód innego państwa wspólnotowego.

⁷ Udział ten jest uzależniony między innymi od relacji podstawy opodatkowanej stawką podstawową w łącznej podstawie opodatkowania VAT. W 2000 roku relacja ta dla państw UE-15 wynosiła 67% [Mathis 2004, s. 13].

Wdrożenie nowego zasobu własnego opartego na VAT może przyczynić się do pogłębienia harmonizacji narodowych systemów VAT, postulowanego przez Komisję Europejską w zielonej księdze w sprawie przyszłości podatku od wartości dodanej. System ten różni się bowiem od zaproponowanego pierwotnie. Nowe zasoby własne oparte na VAT nie będą obliczane na podstawie bazy statystycznej, lecz od faktycznie uzyskanych dochodów z tego podatku przez kraje członkowskie [European Commission 2011c, s. 5].

Rozważając zasadność wprowadzenia tak skonstruowanego nowego zasobu własnego UE, należy również uwzględnić kryterium stabilności wpływów z tego podatku. Według Komisji Europejskiej [European Commission 2011c, s. 5] dochody z VAT uzyskiwane przez krajowe administracje podatkowe, a następnie przekazywane do budżetu UE będą charakteryzowały się stabilnością. Należy jednak zauważyć, że globalny kryzys finansowy i gospodarczy z lat 2008–2009 wpłynął zarówno na rynki finansowe, jak i gospodarki krajów UE. Deficyt budżetowy niektórych z nich wyniósł wówczas ponad 10% PKB, natomiast dług publiczny przekroczył 100% [Lamassoure 2010, s. 2].

Z danych tabeli 1 wynika, że w latach 2004–2012 roczna stopa wzrost dochodów z VAT wszystkich państw UE była w znacznym stopniu uzależniona od stopy wzrostu PKB UE. Można zatem przypuszczać, że istnieje silna dodatnia współzależność pomiędzy wpływami z VAT a wysokością PKB.

Tabela 1. Dochody z VAT UE i PKB UE w latach 2004–2012 (w mln euro) oraz zmiany rok do roku (w %)

Rok	Dochody z VAT w mln euro	Stopa wzrostu dochodów z VAT (w % r/r)	PKB w mln euro	Stopa wzrostu PKB (w % r/r)
2004	704 059	6,40	10 543 562	4,90
2005	741 428	5,30	10 989 615	4,20
2006	788 938	6,40	11 600 696	5,60
2007	856 232	8,50	12 430 269	7,20
2008	844 878	–1,30	12 501 008	0,60
2009	772 217	–8,60	11 770 969	–5,80
2010	850 167	10,10	12 292 670	4,40
2011	889 761	4,70	12 667 019	3,00
2012	907 502	2,00	12 926 499	2,00

Źródło: Na podstawie danych z [Eurostat 2014].

W celu określenia współzależności między wpływami z VAT poszczególnych państw UE a ich PKB w latach 2004–2012 zastosowano nieparametryczną miarę korelacji rang Spearmana.

Z tabeli 2 wynika, że na poziomie istotności wynoszącym $p = 0,01$ dla 19 państw UE istniała statystycznie istotna bardzo wysoka dodatnia korelacja pomiędzy łącznymi dochodami z VAT a PKB⁸, natomiast dla 6 krajów – korelacja wysoka dodatnia, jednak na niższym poziomie istotności. W przypadku Cypru zależność między tymi zmiennymi była dodatnia umiarkowana, lecz statystycznie nieistotna, a w przypadku Hiszpanii – bardzo niska ujemna i statystycznie nieistotna. Średnia arytmetyczna istotnych pod względem statystycznym współczynników korelacji rang Spearmana wyniosła 0,87, co oznacza, że w badanych latach występowała bardzo wysoka dodatnia współzależność pomiędzy wpływami z VAT a PKB państw UE. Wzrostowi (spadkowi) PKB towarzyszył wzrost (spadek) dochodów z VAT.

Tabela 2. Współczynniki korelacji rang Spearmana (r_s) na poziomie istotności (p) równym 0,01 dla państw UE w latach 2004–2012 (zależność pomiędzy dochodami z VAT a PKB państw UE)

Państwo	r_s	Państwo	r_s	Państwo	r_s
Austria	0,98	Francja	0,93	Grecja	0,82
Belgia	0,98	Luksemburg	0,93	Wielka Brytania (*)	0,75
Finlandia	0,98	Słowenia	0,93	Włochy (*)	0,73
Litwa	0,98	Szwecja	0,93	Holandia (*)	0,68
Malta	0,98	Czechy	0,92	Irlandia (*)	0,68
Niemcy	0,95	Rumunia	0,92	Węgry (*)	0,68
Polska	0,95	Bułgaria	0,88	Portugalia (**)	0,60
Dania	0,93	Słowacja	0,88	Cypr (***)	0,55
Estonia	0,93	Łotwa	0,87	Hiszpania (***)	–0,12

(*) Istotne dla $p = 0,05$.

(**) Istotne dla $p = 0,10$.

(***) Nieistotne dla $p = 0,10$.

Źródło: Na podstawie danych [Eurostat 2014] (dochody z VAT poszczególnych krajów UE oraz wartości ich PKB).

⁸ Siłę związków korelacyjnych określono, przyjmując następujące założenia: pełna, gdy $|r_s| = 1$; bardzo wysoka, gdy $0,8 < |r_s| < 1,0$; wysoka, gdy $0,6 < |r_s| < 0,8$; umiarkowana, gdy $0,4 < |r_s| < 0,6$; niska, gdy $0,2 < |r_s| < 0,4$; bardzo niska, gdy $0 < |r_s| < 0,2$; brak korelacji, gdy $|r_s| = 0$.

Podjmując decyzje o wdrożeniu nowych zasobów własnych opartych na VAT należałoby zatem uwzględnić niestabilność wpływów budżetu UE z tego źródła. Są one bowiem silnie uzależnione od średnioterminowych wahań cyklicznych gospodarek. Z tego względu można sądzić, że wpływy budżetu UE z nowych zasobów własnych opartych na VAT nie będą charakteryzowały się stabilnością [Schratzenstaller 2013, s. 312–313].

Z rozważania tezy o stabilności wpływów z VAT, a w konsekwencji dochodów budżetu UE z nowych zasobów własnych z tego podatku nie wynika jednak wniosek, że nowe zasoby oparte na VAT nie powinny być wdrożone we Wspólnocie. Warto jednak przypomnieć, że zgodnie z artykułem 310. zmienionego Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, budżet UE powinien być zrównoważony (Traktat z 9 maja 2008). Instrumentem umożliwiającym zrównoważenie tego budżetu są wpłaty państw członkowskich z tytułu DNB. Wpłaty te powinny być uwzględnione także w proponowanym systemie zasobów własnych UE. Zatem, przy pozostałych czynnikach takich samych, spadkowi wpływów budżetu UE z nowych zasobów własnych z tytułu VAT powinien towarzyszyć w danym roku budżetowym odpowiedni wzrost jego wpływów z tytułu DNB i odwrotnie.

Zakończenie

Przeprowadzona analiza literatury przedmiotu pozwala stwierdzić, że obecnie istniejący system finansowania UE ma kilka wad. Jest on przede wszystkim nieprzejrzysty dla obywateli, gdyż wysokość wpłat członkowskich do budżetu UE jest ustalana w skomplikowany sposób. Transfery z budżetów krajowych do budżetu unijnego są powszechnie traktowane przez te państwa jako wydatki, co zwłaszcza w obliczu kryzysu gospodarczego wiąże się z dążeniem do ich zmniejszenia, silnie artykułowanym przez państwa będące płatnikami netto.

Z tego względu system zasobów własnych budżetu unijnego powinien być odpowiednio zreformowany. Należałoby w pierwszej kolejności zastąpić obecne zasoby własne z tytułu VAT podatkiem od transakcji finansowych i nowymi zasobami opartymi na VAT. Ponadto odpowiednio powinny być zmniejszone istniejące mechanizmy korekcyjne.

Przedstawiona koncepcja nowych zasobów własnych opartych na VAT pozwala na wprowadzenie i zwiększenie przejrzystości wpłat państw członkowskich z tytułu tego podatku. Należy jednak zwrócić uwagę na bardzo wysoką korelację dochodów z VAT z PKB, która oznacza, że wpłaty państw członkowskich z tytułu nowych zasobów własnych opartych na VAT będą

uzależnione od przebiegu koniunktury gospodarczej w danym roku. Projektowany system zasobów własnych UE powinien zatem obejmować także wpłaty tych państw z tytułu DNB, pozwalające na zrównoważenie dochodów i wydatków budżetu UE w kolejnych latach budżetowych.

Bibliografia

- Afonso, O., Alves, R.H., 2009, *The Reform of the EU Budget: Finding New Own Resources*, Intereconomics, vol. 44, iss. 3.
- Alves, R.H., Cieślukowski, M., 2006, *Financial Autonomy of the European Union after Enlargement*, FEP Working Papers, nr 217.
- Berghuber, B., Schratzenstaller, M., 2007, *Alternative Financing Sources for the EU Budget*, Austrian Economic Quarterly, vol. 12, no. 1.
- Cieślukowski, M., 2013, *Wielokryterialna ocena systemu zasobów własnych Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań.
- Czerniewska-Rutkowska, M., 2007, *Budżet ogólny Unii Europejskiej – stan obecny i perspektywy*, Centrum Doradztwa i Informacji Difin Sp. z o.o., Warszawa.
- Decyzja Rady z dnia 7 czerwca 2007 r. w sprawie systemu zasobów własnych Wspólnot Europejskich, Dz.U. L 163, 2007/436/WE, Euratom.
- European Commission, 1998, *Financing the European Union: Commission Report on the Operation of the Own Resources System*, COM(1998) 560 final, Brussels.
- European Commission, 2004a, *Financing the European Union. Commission report on the operation of the own resources system*, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52004DC0505:EN:HTML> [dostęp: 28.03.2014].
- European Commission, 2004b, *Financing The EU Budget: Commission report on the operation of the own resources system*, COM(2004) 505 final, Brussels, 14.07.2004.
- European Commission, 2011a, *Proposal for a Council Decision on the system of own resources of the European Union*, COM(2011) 510 final, Brussels, 29.06.2011.
- European Commission, 2011b, *Commission Staff Working Paper: Financing the EU Budget: Report on the Operation of the Own Resources System – Annex*, SEC(2011) 876 final, Brussels, 29.06.2011.
- European Commission, 2011c, *Financing the EU Budget: report on the operation of the own resources system*, SEC(2011) 876 final/2, Brussels, 27.10.2011.
- European Commission, 2011d, *Amended proposal for a Council Decision on the system of own resources of the European Union*, COM(2011) 739 final, Brussels, 9.11.2011.
- European Commission, 2013a, *EU budget 2012 – Financial Report*, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

- European Commission, 2013b, VAT Rates Applied in the Member States of the European Union, http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/vat/how_vat_works/rates/vat_rates_en.pdf [dostęp: 9.03.2014].
- European Parliament, 2013, Definitive Adoption of the European Union's general budget for the financial year 2013, Official Journal of the European Union, 2013/102/EU, Euratom.
- Eurostat, 2014, Real GDP growth rate – volume, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tec00115> [dostęp: 28.03.2014].
- Financial Framework Proposed by the Commission, http://ec.europa.eu/budget/biblio/documents/fin_fw1420/fin_fw1420_en.cfm#doc7 [dostęp: maj 2014].
- Florea, N.M., Ganea, M., Selișteanu, S., 2013, *Structure and Evolution of EU Budget Revenue*, Finance – Challenges of the Future, vol. 1, iss. 15.
- Grupa wysokiego szczebla pracuje nad przyszłym finansowaniem UE, 2014, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-367_pl.htm [dostęp: 5.04.2014].
- Haug, J., Lamassoure, A., Verhofstadt, G., 2011, *Europe for Growth: for a Radical Change in Financing the EU*, CEPS Paperbacks, vol. April.
- Kawecka-Wyrzykowska, E., 2008, VAT jako nowe źródło dochodu budżetu Unii Europejskiej, w: Kawecka-Wyrzykowska, E. (red.), *Budżet dla Unii Europejskiej po 2013 roku: implikacje dla Polski*, Katedra Integracji Europejskiej im. J. Monneta, Kolegium Gospodarki Światowej, Warszawa.
- Komisja Europejska, 2011a, *Zmieniony wniosek do Rozporządzenia Rady określającego środki wykonawcze dotyczące systemu zasobów własnych Unii Europejskiej*, KOM(2011) 740 wersja ostateczna, Bruksela, 9.11.2011.
- Komisja Europejska, 2011b, *Wniosek do Rozporządzenia Rady w sprawie metod i procedury udostępniania zasobów własnych opartych na VAT*, KOM(2011) 737 wersja ostateczna, Bruksela, 9.11.2011.
- Lamassoure, A., 2010, *Financing the 2020 Agenda despite the budgetary crisis*, Working document prepared for the Committee on Budgets, European Parliament.
- Małuszyńska, E., Sapała, M., 2012, *Wieloletnie ramy finansowe Unii Europejskiej na lata 2014–2020*, Studia BAS, nr 3(31).
- Mathis, A., 2004, *VAT indicators*, Taxation Papers, no. 2.
- Parlament Europejski, 2014a, Projekt sprawozdania w sprawie projektu decyzji Rady w sprawie systemu zasobów własnych Unii Europejskiej, Komisja Budżetowa, 2011/0183(CNS).
- Parlament Europejski, 2014b, Projekt sprawozdania w sprawie środków wykonawczych dotyczących systemu zasobów własnych Unii Europejskiej, Komisja Budżetowa, 2014/2020(INI).
- Richter, S., 2010, *The EU Budget after the Global Financial Crisis*, w: Szemlér, T. (ed.), *The New EU Budget and the New Member States*, Central European University.
- Richter, S., 2013, *The EU's Multi-annual Financial Framework for 2014–2020: an Old Construct Fit for a Changed EU?*, FIW Policy Brief, no. 19.

Schratzenstaller, M., 2013, *The EU Own Resources System – Reform Needs and Options*, Intereconomics, vol. 48, iss. 5.

Skiba, L., 2010, *Budżet Unii Europejskiej*, w: Kowalewski, P., Tchorek, G., Górski, J. (red.), *Mechanizmy funkcjonowania strefy euro*, Narodowy Bank Polski, Warszawa.

Wersja skonsolidowana Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej z 9 maja 2008 r., Dz.U. Unii Europejskiej, nr C 115/49.